Daan Jossels
Arteveldehogeschool
Contact: daan.jossels@arteveldehs.be

Taalvaardiger, -bewuster en -zekerder lesgeven in het secundair onderwijs met behulp van AI

1. Inleiding

Deze tekst biedt een overzicht van de inzet van artificiële intelligentie (AI) binnen de lerarenopleiding secundair onderwijs aan Arteveldehogeschool. Deze aandacht is niet beperkt tot het vak Nederlands, maar geldt voor alle onderwijsvakken. Het doel is om docenten en leraren-in-opleiding praktische handvatten te bieden voor de integratie van AI in de lerarenopleiding, met aandacht voor zowel de ondersteuning van studenten als uiteindelijk een kwaliteitsverhoging van het onderwijs voor de leerlingen. Daarvoor zoomt de tekst in op lesmaterialen creëren, taalgerichte werkvormen uitwerken, leerlingen ondersteunen, evaluaties opstellen, corrigeren en rapporteren van leerresultaten.

2. Grondhouding

Studenten krijgen in hun eerste opleidingsjaar les over een AI-kritische grondhouding. Die is nodig bij het gebruik van AI in lesvoorbereidingen. Het gaat dan met name om AI als assistent bij nieuw materiaal, degelijk prompten, kritisch omgaan met de output en ethisch verantwoord gebruik inzake privacy.

- Gebruikers creëren met AI geen nieuw materiaal als er al kwalitatief bestaand materiaal voorhanden is. Beter is hergebruik, waar mogelijk, en de kracht van bestaande bronnen benutten. AI kan daarbij wel een rol spelen in het vinden van die bronnen.

- Gaat iemand aan de slag met AI, dan doet die dat met weldoordachte prompts die helder en specifiek zijn, zodat de AI zo goed mogelijk aansluit bij het beoogde doel.
- De gebruiker neemt altijd een kritische houding aan ten opzichte van de gegenereerde output. Een zorgvuldige controle of het resultaat inhoudelijk correct, relevant en bruikbaar is voor de onderwijspraktijk is broodnodig.
- Het is van groot belang dat alle gegevens van leerlingen en scholen te allen tijde worden geanonimiseerd om privacy te waarborgen.

3. Praktische toepassingen van AI bij het creëren van lesmateriaal

Goede werkblaadjes kennen duidelijke eisen qua taal en opbouw: een heldere hoofding, een titel, expliciete leerdoelen en zorgvuldig geformuleerde opdrachten. AI kan natuurlijk worden ingezet om taal-, spel- en tikfouten te detecteren en te verbeteren. Studenten laten daarbij best niet alleen fouten corrigeren, maar vragen ook uitleg bij de verbeteringen zodat zij ervan leren.

"Neem de rol van taalcorrector op. Lees mijn tekst na. Ik wil ook bijleren van jou. Verbeter daarom mijn taal- en spelfouten én geef me onder de verbeterde tekst een lijst met wat je verbeterde. Vermeld daarbij ook steeds waarom het initieel fout was".

Daarnaast kan AI ondersteunen om leerdoelen te formuleren. Studenten kunnen bijvoorbeeld een AI-agent programmeren die hen helpt bij het opstellen van goede leerdoelen op basis van theoretische kaders uit de opleiding of gebruikmaken van de agent die de opleiding zelf creëerde.

"Neem de rol aan van didactisch expert [onderwijsvak]*. Beoordeel de lesdoelen die ik formuleerde voor een les over* [lesonderwerp] *voor een* [doelgroep]*. Ik geef je ze in een volgende prompt. Dit zijn de criteria voor lesdoelen die je moet hanteren: Een lesdoel moet:* [criteria opleiding lesdoelen] *".*

Nog een optie is om AI-teksten te laten aanpassen aan het taalniveau van een specifieke leerling of groep leerlingen, zodat die wordt/worden uitgedaagd zonder dat de tekst te eenvoudig of te complex wordt. Daarbij moeten vakterminologie en schooltaal nog steeds een plekje krijgen, maar kunnen AI-definities verwerkt worden in de context, signaalwoorden worden toegevoegd en complexe overbodige woordenschat worden geëlimineerd wanneer dat wenselijk is.

Bij lange instructies is het van belang dat de inleiding, de context en het slot goed uitgewerkt zijn. AI kan helpen bij het structureren van instructies volgens die structuur, kan imperatieven en signaalwoorden invoegen en kan de lay-out vormgeven met opsommingstekens of cijfers. Dat zorgt voor meer overzicht en uniformiteit, wat de herkenbaarheid van instructies over verschillende vakken en werkvormen vergroot.

Dat komt leerlingen ten goede: voorspelbaarheid zorgt voor meer vrije werkruimte in het geheugen om met de opdracht zelf bezig te zijn.

Ook bij lesmateriaal voor Lichamelijke Opvoeding en Bewegingsrecreatie kan AI een rol spelen. Zo kan AI – naast woordelijke stappenplannen of instructies bij fysieke handelingen – tekeningen genereren die specifieke houdingen bij specifieke sportoefeningen verduidelijken. Ook hier geldt echter de basisregel: bestaat er al kwalitatief materiaal, dan krijgt dat voorrang.

AI-*tools* bieden eveneens mogelijkheden om mondelinge instructies en onderwijsleergesprekken te oefenen via 'spraak-naar-tekst', waarbij de *tool* de rol van een leerling kan aannemen en feedback geeft op basis van eerder gevoede kenmerken van een goede instructie of een doelgericht onderwijsleergesprek. De AI-*tool* kan ook de rol van een leerling aannemen en reageren op wat de student 'uitlegt'.

"Neem de rol aan van didactisch expert [onderwijsvak]. *Ik heb enkele vragen voor een onderwijsleergesprek voorbereid. Ik wil dat jij mijn vragen kritisch bekijkt en feedback formuleert. Het onderwijsleergesprek zal plaatsvinden met leerlingen* [omschrijving doelgroep: jaar, vak, onderwerp] *die de volgende voorkennis hebben:* [voeg beknopte voorkennisomschrijving in]. *Houd rekening met de volgende kenmerken van een goed onderwijsleergesprek:* [criteria onderwijsleergesprek opleiding] *".*

4. AI-ondersteuning bij taalgericht vakonderwijs

In een gevorderde didactische fase van de opleiding ontvangen studenten een uitgebreid pakket aan taalgerichte werkvormen, zoals denken-delen-uitwisselen, *placemats*, woordslang, taboe, expertgroepen, enz. Deze werkvormen worden gekoppeld aan de pijlers van taalgericht vakonderwijs: interactie, context en taalsteun. AI kan studenten ondersteunen door werkvormensuggesties bij aangeleverde leerplandoelen en leerinhouden te bieden. AI kan de verbanden met de pijlers expliciteren en kant-en-klaar materiaal creëren zoals dominospelletjes met definitie en term, rollenfiches bij complexere werkvormen, enz.

"Neem de rol aan van didactisch ontwikkelaar voor [onderwijsvak]. *Ik geef je zo een lijst met twintig vaktermen. Creëer in het spelformat 'taboe' één kaartje per vakterm met daarop: de vakterm (inclusief voltooid deelwoord), drie inhoudelijk relevante termen bij dat woord die de leerlingen niet mogen uitspreken".*

AI maakt het mogelijk om snel en efficiënt extra materiaal te creëren, waardoor studenten meer de neiging hebben om kansen te grijpen om naast het bestaande aanbod aanvullende werkvormen of differentiatiemateriaal te ontwikkelen. Dat maakt het toegankelijker om tijdens stageperiodes te experimenteren met nieuwe didactische ingrepen

waar anders 'tijdsgebrek' of 'het bovenop-gevoel' bij studenten de bovenhand durft te nemen. Zo kunnen studenten AI inzetten om spreekschema's te creëren en schrijf- en spreekkaders te ontwikkelen, bijvoorbeeld voor waarnemingsfiches in het vak Beeld of schrijfschema's in Geschiedenis. AI kan ook helpen bij het creëren van verklarende woordenlijsten en extra oefeningen op een basisniveau of een meer uitdagend niveau. Ook kan een student kennisclips maken met AI als assistent bij zowel de voorbereiding (Welke inhoud vertel ik wanneer? Welke voorbeelden zal ik geven?) als bij de uitwerking ervan (visuele vormgeving; feedback op intonatie en volume).

"Neem de rol aan van presentatiecoach. Ik moet voor mijn lerarenopleiding een presentatie geven over mijn visie op het leraarschap en hoe die visie doorheen het jaar is geëvolueerd. Ik wil een puntsgewijs spreekschema opbouwen. Bedenk met mij een opbouw (inleiding, midden, slot) voor mijn presentatie".

5. AI in evaluatie en rapportage

Bij het opstellen van toetsvragen wordt de voorkeur gegeven aan enkelvoudige zinnen, duidelijk geformuleerde vragen en het vermijden van verwijswoorden en negatie. AI kan feedback geven op de formulering van toetsvragen om de mentale ballast bij leerlingen weg te nemen wanneer zij toetsen afleggen. Ook kan AI varianten van toetsen creëren voor parallelklassen of leerlingen die een toets later maken. Door een consequente koppeling aan leerplandoelen of lesdoelen te voorzien, creëert een student zo ook een database aan toetsvragen die die vervolgens kan mixen en matchen. Ook differentiatie naar niveau is daarbij mogelijk: AI-ondersteuning kan helpen bij toetsvragen (door bijvoorbeeld meerkeuzeopties of aanzetzinnen toe te voegen) of op een uitdagender niveau het leerdoel kan bevragen.

Daarnaast kan AI helpen bij het creëren van *rubrics*. *Rubrics* dragen bij aan het leerproces van leerlingen door gerichte feedback, maar nog meer door feedforward en feedup te bieden. Studenten leren hoe AI het proces van *rubric*ontwikkeling kan versnellen en vereenvoudigen, zelfs voor vakken buiten talenonderwijs.

Rapportcommentaren worden met AI ondersteund, mits volledige anonimisering van gegevens. AI kan helpen bij het schrijven van duidelijke, specifieke feedback over gedrag en prestaties van leerlingen, met tips voor vervolgstappen.

Bij oudercontacten wordt het belang van een open houding, het gebruik van relevante vaktaal en het betrekken van ouders benadrukt. Observaties en concrete voorbeelden van gedrag worden gedeeld en AI kan daarbij helpen om mondelinge rollenspelen te oefenen. Studenten kunnen via 'spraak-naar-tekst' gesprekken simuleren met AI-*tools*, waarbij kenmerken van een slechtnieuwsgesprek of een regulier oudercontact worden

meegegeven in een initiële prompt. De AI-*tool* kan de rol van de ouder of de leerkracht aannemen om diverse kanten van dergelijke gesprekken te ervaren.

AI kan op diverse vlakken een waardevolle assistent zijn voor studenten binnen de lerarenopleiding, waarbij die leerkrachten in spé (en uiteindelijk de leerlingen) profiteren van meer didactische ingrepen om in taalbewuster en taalkrachtiger onderwijs te voorzien. De basisvoorwaarde daarbij blijft dat de AI-gebruikers steeds doelgericht en efficiënt prompten en kritisch omgaan met de output.

De meeste wenken en voorbeelden in deze tekst zijn gebaseerd op het boek *Taalvaardig lesgeven* (Jossels e.a. 2025), waarin taaltaken van leerkrachten worden besproken en de koppeling met AI wordt gemaakt.

Referenties

Jossels, D., L. Janssens, T. Bollaert, P. Vandaele & J. Mornie (2025). *Taalvaardig lesgeven. Helder spreken en schrijven voor de klas.* Gent: Owl Press.